Historical Jewish Press (JPress) of the NLI & TAU

הנסיגה מקרים

ספור / מאת צבי אורחוב

למן הבוקר נתעצמה רעימת התותחים, והיה ברור, כי החזית, שהיתה איתנה כמה חודשים בקטלאי שליד קרץ׳, „מתגלגלת״ עתה לאחוריה. בשעת אכילת פת־שחרית, כשכל פועלי המשק החקלאי נתקבצו בחדר־האוכל, גברה המתיחות, מחמת השמועות שהביאו עוברי־דרכים. סיפרו: „בשתי קומונות סמוכות ברחו הקומיסארים הממונים ולקחו עמהם את כל הכסף שהיה בקופה״. סיפרו: „הבוקר כבש צבא דניקין את סימפרופול, ועתה הוא מתקרב לדז׳אנקוי, הסמוכה למשק.״ וסיפרו: „בכל החבל שנכבש חזרו בעלי האחוזות לאחוזותיהם, יחד עם פרשים צ׳צ׳נצים מן הגייס הקאוקאזי של צבא דניקין, ומלקים את כל הפועלים בלי הבדל גיל ומין״. עיני רבים, שנתפרסמו עד כה כגיבורים (על סמך סיפוריהם־הם) הפיקו עכשיו פחד בהמה, והמאכל, שהקריבו הטבחות, נשתייר ברובו בתוך הקערות הגדולות.

דקות מעטות לפני צלצול הפעמון לסיום פת־השחרית, כשהאוויר נתחלחל מרוב עישון עצבני של טאבאק זול, פרץ לחדר־האוכל נער, אחד מצועריו של רועה־החזירים, וצווח צוחת פראים:

— הצ׳צ׳נצים באים!

כחמישים איש קמו בבת־אחת, ובבת־ראש הסתערו אל הדלת האחורית הצרה, המובילה אל שדה החיטה הסמוך. נשמע צחוחיהן של נשים, שמרפקיהם החזקים של גיבורי „כשהייתי בחזית וכו׳..״ העיפון לצדדין — וכהרף־עין נתרוקן חדר־האוכל. בחצר־המשק עמדו רק המדריך החקלאי, מנהל האחוזה לשעבר, כמה זקנים וסגני־הרועים הסקרנים.

מאחורי דיר־הכבשים החורפי הופיעו בדהרה שלושה פרשים, שענן של אבק מיתמר מאחוריהם, ועצרו לפני המדריך איש סוסו המקוצף. משונה היתה תלבושתם: מצנפת־כבשים שחורה, ומשולש של בד אדום יורד לה בצדה, „סוויטקה״ אוקראינית מאריג צבאי, ומתחת לה חולצה רוסית כחולה.

— היכן כל הפועלים, חבר? — שאל באוקראינית אחד הפרשים.

— בשדה — השיב המדריך תשובה סתמית, „דיפלומאטית״.

— והקומיסאר איהו?

— מן הסתם, בחדרו. הנה אשלח ויקראוהו לבוא.

— הגד לו, שבאנו לכאן בפקודת המטה של החבר דיבנקו.

אחד מסגני־הרועים רץ לחזור הקומיסאר לפני שנתבקש לכך. והמדריך גרד את פדחתו ופנה אל החיילים, בפסוק שהוא ספק שאלה, ספק אמירה של וודאות:

— ובכן, זאת אומרת, לא צ׳צ׳נצים אתם?

— ואת זה ראית? — שאל החייל האוקראיני והורה באצבע על הכובע האדום, המציץ מתוך השערות הארוכות של מצנפת־החורף.

— ולקרוא יודע אתה? — שאלו בהברה ארמנית חייל שחום והושיט לו תעודה.

נתן המדריך על חוטמו משקפיים, שמסגרתם ברזל חלוד, והתחיל לקרוא לאיטו, לאמור:

„בזה הנני מאשר, כי המוכ״ז הוא המפקד של פלוגת האספקה אשר לגדוד־הפרשים הסובייטי, הסוציאליסטי, האוקראיני הראשון מן הבריגאדה הראשונה של הקוזאקים האדומים. במצוות המפקד העליון של החזית, הרשות נתונה לו: לגייס אנשים ולהחרים מזונות, מספוא, בקר, סוסים וכלי־רכב.

על החתום: מפקד הגדוד וראש־המטה..״

— כך, זאת אומרת! — הפטיר המדריך דיבור של מסקנה והסיר את המשקפיים — ואנחנו סברנו: צ׳צ׳נצים אתם! — ואחרי שהייה קצרה: — והרי אנשי שלומנו ברחו אל החיטה...

— שלח לקראם! — פקד החייל האוקראיני — והזדרז מעט, לפי שהשעה דוחקת.

שני סגני־הרועים, שציפו בכל עת ובכל שעה למאורעות מפתיעים, רצו בדהרה, דרך חדר־האוכל, לקרוא לפועלים המסתתרים. בבת־אחת פרצו לדלת ומכות הדחיפה, שדחפו זה את זה, נשתטחו על רצפת החמר. הביט המדריך אל החיילים ותייך חיוך של חנופה. נתחייכו גם החיילים כנגדו, והאוקראיני הוסיף בלשון של חיבה:

— הבט וראה־נא את הממורים הללו, בני אמם המזוננת!

בינתיים חזר הילד־השליח ובנשימה נפסקת מרוב ריצה הודיע, כי פישפש בכל בנייני־האחוזה, ואת הקומיסאר לא מצא. החייל השלישי, ששתק עד כה הפטיר ברוסית, משל כאילו דיבר אל נפשו:

— נצטרך למצוא אותו!

מרחוק נראו פועלי המשק, היוצאים ממחבואם, קרבים ובאים לחצר־האחוזה. הגברים ניגשו אל החיילים בשתיקה מבויישת, הנשים — במקהלה של פטפוט כמין געגוע־של־אווזים, והבחורות — במדחפות, שדחפו זו לזו מגודל הסקרנות למראה הפרשים הססגוניים. השיאו הבחורות את מבטן רב־הנסיון מן הארמני הבוטץ והשחרחר אל האוקראיני הגולמני, הדומה לרגב־אדמה, והישישוהו על הרוסי החסון, שעיניו עיני ילד טהורות ושפמו קטנטן, בהיר־גוון, וכל גופו היה מיושב באוכף ישיבת חירות הדורה.

— ראימה, בנות, איזה יפהפה! — קראו הצעירות בקול רם ובלא בושה.

החייל נצטחק, כבקי ורגיל, אך תיכף נעלם חיש־מהר, ומבטו הזר ונזדעף. נתרומם קצת באוכף, הגביה ידו הימנית והתחיל לדבר, כאדם המורגל באסיפות:

— חברים! שימו לב ותנו דעת למרקחה זו שנרקחה אצלנו: המנוול מאכנו, ימח שמו, בגוד כבגד ובראש הבריגאדה שלו פתח את החזית לפני בתפות־הזהב, אשר על כן נאלץ הצבא האדום שלנו לסגת אחור מקרים נסיגה־של־ארעי. וכה אמר החבר דיבנקו: „אנו נסוגים לזמן־מה, ונחזור לתמיד!״ אפילו גבר אחד לא יישאר בקרים, שלא התפקד לגיוס, ולא ראש־בקר אחד. מחר, לעת בוקר, יסעו כל פועלי הקומונות הסמוכות דרך ארמיאנסק לפרקופ — ושם יתגייסו! הכינו היום את כל העגלות והכרכרות וקחו עמכם את כל הסוסים. מישחו היטב את האופנים! הרועים ייצאו רכובים על סוסיהם, לרגל הצאן והבקר אשר עמכם, יעברו על פני דז׳אנקו לצ׳ונגאר, ושם יטעינום בקרונות הרכבת. — —

נשתתק החייל ונתן עיניו בפרצופיהם של הפועלים. מהם אדישות גמורה נסוכה כפניהם המאובנות. מהם שכבשו עיניהם בקרקע מיראה להיכות ממבטו הרוצע של החייל. בשתררה דממה מדכדכת, החייל הרוסי דחף את מיפתי קדימה אל בין סוסי חבריו ופנה אל הפועלים בקול, שחילחל בו הצער:

— חברים! הכאמת מתאווים אתם ליתן צווארכם בעול בעלי־האחוזות? וכי אין די לכם בדמכם אשר שתו הללו?

ומייד — כאילו פסוק־של־קסם הוטל אל בין האנשים: ארשת פניהם נתנערה. פיותיהם נפתחו לדבר, כולם בבת־אחת, וידיהם נתנפנפו. אפילו המטומטמים שבהם הרגישו פתאום בחייל זה, הדובר אליהם, את הפועל הרוסי האגדי, אשר עשרות בשנים קידש מלחמת־גיבורים על המישטר הישן ואף הכריע את „ניקולאשקה״, ימח שמו! וכל אחד ביקש להוכיח, שהוא־גם־הוא מהפכן הנהו, אף־על־פי שתמול־שלשום נתפעל מעלילותיהם של מאכנו ופטליורה.

המכונן (הוא ה„אינטליגנט של המשק״) נדחף קדימה, עמד לפני סוסי הרוכבים והפך פניו אל הפועלים:

— חברים! אמת לאמיתה, אמת צרופה כזהב אמרו לנו החברים הללו. אם חברינו, החיילים האדומים, יוצאים, זאת אומרת, את קרים, מה לנו, כי נישאר בכאן? אנו אל החברים נצטרף. באשר חברינו — זאת אומרת — שם מקומנו! כולנו, זאת אומרת, ניסע לפרקופ ונתגייס. מסכימים, חברים?

— ועכשיו, חברים, — קרא החייל — שמעו היטב: הקומיסאריון לחקלאות קיבל כסף ממוסקבה ומסלק את חוב המשכורת לכל פועלי המשקים הסובייטיים. עליכם למצוא את הקומיסאר, לצרף אליו עוד שני חברים, שייסעו מייד לדז׳אנקוי לקבל את הכסף.

שלושה חודשים רצופים לא קיבלו פועלי המשקים הסובייטיים את משכורתם. אמנם, רובם, שמאוקראינה באו, לא נצטרכו לכסף עד סוף עונת הקייץ, לפי שאת צרכיהם יום־יום, לרבות טאבאק ותנעולת מעור גולמי, סיפק להם המשק; אך כל אחד נשתוקק לצרור את כספו בשקיק החלוי לו על צווארו ולא לצברו במוסקבה הרחוקה.

הודעת החייל הרת־יהה את המצילה. ותהי מהומה ומבוכה ומרוצה רבה. אלה נדחקו לחפש „ידיד־נפש״, לבשרו את הבשורה, אף־על־פי שממילא שמעה הלה. הבחורות צבטו זו לזו וצרחו צריחות של עדינות מעושה, והשאר כרכרו תחתיהם כרכורים של סתם והיו מטפחים איש על שכם שכנו מרוב שמחה ומפטירים הפטרה של קללות־זוועה, שמציאותן של הבחורות לא המתיקה, אלא, אדרבא, המריצה ופילפלה אותן בצירופים מפתיעים. הראשון נתפכח המכונן ועבר לסדר־היום. הרעים הלה בקולו והחריש את „השוק״:

— חברים! הלא בידי הקומיסאר שלנו כל הרשימות של ימי־העבודה, ובלעדיו לא נוכל לקבל כסף ב„קומזם״. יובא־נא הנה כל עדר הסוסים, ואנו נרכב עליהם ובשרשרת פזורה נסייר את כל השדות אשר מסביב לחצר, עד שנמצא את הקומיסאר שהלך לאיבוד!

— הקומיסאר! — צרחו־תהו הקולות.

— ועכשיו הנה יספוג הקומיסאר שלנו מנה אחת אפיים מידי המכונן! — לחשה הטבחית יפת־התואר מארינקה, לחברתה פאשקה.

בשעתו היה זה מאורע גדול במשק, כשמארינה, הפליטה הענוגה ממוסקבה, מנהלת המחלבה של המשק, עזבה־לאנחות את המכונן ועברה לדור בחדרו של הקומיסאר.

אותה שעה ניגש המדריך למארינקה וגער בה:

— ואת, מה לך, רועה ענוים כשמים?! מהרי־הזמיני את האורחים לפת־שחרית!

ניגשה מארינקה לחייל הרוסי, בידה השמאלית החזיקה ברסן ובחיוך גנדרני ועינים מתמסרות ביקשתו להיכנס לחדר־האוכל. ולא היה ברור, אם לרוסי לבדו מכוונת ההזמנה, או כוונתה גם לשאר חבריו. מתחת לשפמו של החייל פשט החיוך. הוא נתכופף באוכף ובחיבה טפח לה על שכמה.

— צר לי מאוד, חברה יקרה, אך עוד עלינו לסדר את יציאתם של המשקים הסמוכים. אולי נסור אליכם ללון...

החייל האוקראיני מסר את הרואתיו האחרונות למכונן, שקיבל על עצמו את הנהלת המשק, והארמני שתה בינתיים חלב קר, שהקריבה לו אשת המדריך.

בנפנוף־יד נפרדו החיילים מפועלי המשק והפליגו לדרכם בדהרה קלה. עמדה מארינקה כמאובנת, ומבטה בגבו של הפרש המתרחק.

— התחזור לפת־ערבית, חבר? — נתמלטה שאלה־הזמנה מפיה.

רועה־החזירים הזקן שלף מפיו את המקטורת המסריחה, הקשורה בחוטי ברזל, רקק הצדה ואמר, ספק בהתפעלות, ספק בהתמרמרות:

— אי, כלבה של הפקר!

בשעטת פראים פרץ עדר הסוסים לתוך חצר־המשק. נתבהלו הסוסים למראה האנשים המרובים, שהתהלכו בחצר, נעצרו לפתע והיו מפסיעים אנה־ואנה כליכסון עיניים נפחדות. בפקודת המכונן תפס לו כל אחד סוס, ובלי רסן ואוכף יצאו האנשים רכובים „לסנן״ את שדות־החיטה. השורה נכנסה לתוך הקמה הגבוהה.

— הנה ירמסו לך החברים שלך את כל החיטה! — ריטן המדריך לעצמו ריטון של איבה — צמרמורת של קדחת בטרפחת אמם הסוטה, ישתתקו ירכיה!...

כחצי קילומטר עברה השרשרת כשתיקה. אך השקט הרציני היה לזרא לוואנקה־ממזר, סגן רועה־הסוסים, והוא געה בקריאה:

— אי, קומיסאר! איין׳ קום! כסף מחלקים בדז׳אנקוי!

צהלו אנשי השרשרת צהלה של צחוק והחרו־החזיקו אחריו בקריאות שונות, איש־איש לפי כוחו בהלצות.

פתאום קם־נתייצב הקומיסאר לפני סוסו של אחד הרוכבים, וכל הפועלים עצרו סוסיהם מגודל ההפתעה. בדהרה קרב המכונן ועצר סוסו מעל לראשו של הקומיסאר, שהרתיע כמה פסיעות לאחוריו.

— אתה, מה עשית כאן? — שאל המכונן בפנים משולהבות משנאה.

הקומיסאר, רווק כבן ארבעים, איכר חשוך־קרקע מרוסיה המרכזית, „עשה״ את כל המלחמה הרוסית־גרמנית בחפירות. אחרי מהפכת פברואר נפלו לידו כמה קונטרסים פופולאריים, ומהם שאב את השכלתו הפוליטית. מקונטרס אחד לכלכלה מדינית נודע לו, כי, כל הסוחרים ובעלי־החרושת הם „מתווכים״ טפילים, בלתי־פרודוקטיביים״, והמלה „מתווך״, שהיה בה קסם מיוחד, דבקה בו מני־אז והוא השתמש בה בכל שעה כשרה ובלתי־כשרה. עכשיו עמד בפני הפועלים והשתדל להעמיד פנים של אדישות רגילה, כאילו לא אירע כלום.

— ובכן, מה עשית כאן, אמור! — חזר המכונן בנעימה של חוקר.

— הלכתי לראות את „המתווכים״ הללו! — ענה הקומיסאר בתמימות מעושה.

— איזה־„מתווכים״? צמרמורת קדחת בטרפחתה של אמך הפרוצה!

— אמרו לי אנשים, שפאראזיטים הופיעו בחיטה והלכתי לראותם עין בעין.

נתבלבל המכונן והרגיש, שהפועלים מצטחקים בחשאי על תחבולת הקומיסאר, שהערים על יריבו.

— בוא לחצר, נכנס אסיפה, ושם נראה לך „מתווכים״! — פקד המכונן בתקיפות.

— ואתה, איזה מפקד־מתווך אתה לי?! רד מייד מעל הסוס ותנהו לי, הרי גם לרכב אינך יודע, בטלן שכמותך...

— השד לא יקחך, גם ברגל תגיע, אמך המתווכת, ישתחקו ירכיה!

עכשיו צחקו הפועלים בגלוי. לאט־לאט נתחדשו בלבם רחשי חיבתם לקומיסאר־האיכר, שדאג להם, לכולם, שלא כמכונן, בן־העיר, שלא דאג אלא לעצמו בלבד. והרי לפני זמן־מה היו גם הם שכובים כחיטה. אחד הפועלים הזקנים, שהחזיק טובה לקומיסאר על הטאבאק המוחרם, שהיה משיג בלשכת ה„צ׳יקה״ בדז׳אנקוי ומחלקו בין הפועלים, ירד מעל סוסו ומסרו לידי הקומיסאר בהבעת רחשי חיבה וכבוד. בחזירתם הביעו אנשים את דעתם, בניגוד להצעת המכונן, כי אין השעה כשרה לאסיפות כלליות, וכי לא ימהרו לדז׳אנקוי: יחלק ה„קומזם״ את הכסף לאלה שיקדימו לבוא, או יצרור חפציו וינטוש את העיר!

הגיעו לחצר, גרשו את הסוסים למרעה, וכשנסתיימו הוויכוח הכללי, רתמו שלושה סוסים ל„טאצ׳אנקה״ (אסדה), והמשלחת יצאה לדז׳אנקוי. מאפס־מעשה התקבצו הפועלים בחדר־האוכל — מהם העלו את גירת המאורעות שנתארעו הבוקר, מהם שקדו שקידה קנט־נית להפריע את הטבחות מהכנת ארוחת־הצהריים.

פלוני שם פתאום את לבו לשקט הבלתי־רגיל. שנשתרר בחוץ. ואומנם: רעם־התותחים, שכבר נתרגלו לו במשך הימים האחרונים, לא נשמע עוד. אחד, חייל לשעבר, זקף פנים רציניות והודיע בנעימה של מומחה:

— האנטילריה, משמע, יורדת מן העמדות וכן הלאה. וניכרים הדברים שאומנם, זאת אומרת, נשטפים מן החזית.. — ואחרי שהייה קצרה הוסיף, כמעט בלחישה, תוספת עניינית ביותר — אילו, על־כל־פנים, חזרו בשלום, ובידיהם הכסף, וכן הלאה!

מתיחות־הפחדים, שנשתררה לזמן־מה, נתפוגגה בזכותו של הנפח, שהיה מחומדי הלצון כחבורה. המטרה לחציו היה הפעם אוצ׳קו.

— אין דבר, חבריא היום יתעלס הלז שעתיים בתענוגות גן־עדן, בטרם תיפח נפשו בשדה קרב..

ואומנם, חולשתו של אוצ׳קו ל„אוצ׳קו״ (מישחק „העשרים ואחת״ בקלפים) וחוסר־מזלו הכרוני במישחק נתפרסמו היטב בכל הסביבה כולה. חבריו־בעבודה היו יושבים לשחק עמו בבטחון גמור, שכל הונו הדל יעבור מכיסו לכיסיהם. ובלא מוסר־כליות היו זוכים תחילה בכספו המזומן, אחר־כך בשווה־כסף, בנעליו, בכובעו — ולבסוף גם בבגדיו.

ואז, לאחר שהיו מציגים אותו כבלי ריק, עירום ועריה, פשוטו כמשמעו (משום שלבנים לא היו לו מעודו), היה מתעטף באיזה סמרטוט ושם פניו אל אשת המדריך לגלגל רחמיה עליו; והיא, מקסימיכה שמה, היתה טוחנת את פניו בפרהסיא בדברי תוכחה ודברי מוסר ומפלפלת נזיפותיה בגזירות שוות ודופי שקשה להולמם. והיה אוצ׳קו עומד לו עמידה של חוזר־בתשובה ופעם בפעם משסעה בלשון של חרטה ונדרים ושבועות, שמעתה ועד עולם לא תגע ידו בקלפים הארורים, ואם תגע — תקוצץ קיצוצים קיצוצים! ולתוספת מישקל ואומן היה מפטיר: „הרי לך צלב!״ ובלבו: „תחרוץ לשון כאוות נפשה, חבבה לה מעט קס, אולי ירווח לה, מילא״. ואומנם, לבסוף היתה מקסימיכה נותנת משום־מה, את משקפי בעלה על חוטמה ותופרת לאוצ׳קו זוג מכנסיים וחולצה רוסית משני שקים מובחרים.

עם כל בולמוס הנסיעה, קדחת הצפייה למאורעות ולמשכורת, נדמה לכולם, כי אחד־בשבת היום. וכל כך למה? מפני העבודה ששבתה מאליה. שעה קלה לאחר ארוחת הצהריים נכנסו העובדים אל החדרים המרווחים, המחוסרים רהיטים, שבבית־בעל־האחוזה, ושכבו על ערימות החציר. וכיוון שגם הפרעושים, שהיו מרחשים בחציר היבש, ישנו את שנת־הצהריים שלהם, היתה השינה ערבה ביותר, והבית נתמלא נחירה ונשיפה ומיצמוץ־שפתיים — תאווה לאוזניים.

אך לפתע נתעורר הבית מקול־צעקות, שגיסר ובא בעד החלונות הפתוחים.

— „הטאצ׳אנקה חזרה!״

חברים! — פתח הקומיסאר ודיבר אל הפועלים, שפרצו מייד לחצר — „המתווכים״ הלבנים, ימח שמם, והצבא האדום שלנו נסוג אחור בסדר גמור. מחר מפנים אנשי־שלומנו את דז׳אנקוי. ואנו ניסע לפרקופ ונתגייס. אל תתפזרו, איפוא, ואל יעזוב איש את החצר. הנה אפרש בשמו של כל אחד ואחד מכם לחוד ואשקול על־ידו את המגיע לו בעד שלושת החודשים האחרונים! ועכשיו— פנה הקומיסאר אל שאר חברי המשלחת — אבקש לעזור לי בסידור התשלום...

נבוכים עמדו המכונן והפועל הוותיק, חברי המשלחת: הכל ידעו את רפיונם בחשבון, והרי ממילא ידעו, שלא הקומיסאר, אלא מארינה תסדר את החשבונות. וקריאות של התפעלות ליוו את הקומיסאר, בשעה ששם פניו אל משרד המשק:

— איי, קומיסאר אשר כזה! זהו איוואן הערמומי! זהו׳ „פורטיאנקה״ ישנה־נושנה.

ואחרי שעה קלה התחילו הראשונים שקיבלו את המשכורת, לצאת מן המשרד. היו פניהם מיוזעות מרוב מאמץ החתימה על הקבלה, ואצבעותיהם המסורבלות, המשוככדות, החזיקו חבילות של שטרי־כסף. מייד הקיפם מעגל של אנשים, וכל אחד סייע להם לחשב את חשבונם. כי אכן, לא מן הקלים היה החשבון הפעם. „בזמנים הישנים״ היה פועל נשכר שכירות שלימה לבעל־האחוזה בסכום מסויים, עד חג „פוקרוב״, הוא חג „מינן מריים הקדושה״ או עד „ניקולאי הקדוש״, ובכך נסתיים החשבון. לא כן עכשיו! עכשיו העניין אחר לגמרי: עכשיו — קודם כל, משכורת חודשית! והשנית — סוגים; והרי זו סוגייה חמורה מאוד: אם סוג א׳ אתה, הרי משכורתך 550 רובל; סוג ב׳ — רק 540. וצא וחשב חשבונות! ולבד מזאת — אותו חוק סובייטי של 8 שעות ליום! — והרי במשק החקלאי עובדים 12 שעות, משמע, עוד שיעור חצי משכורת מגיע לך. ודרך־משל, הרועים! הללו שוקדים על עדריהם כ־16 שעות ביום. משמע, משכורת כפולה להם! וצא והכפל פי שניים, פי שלושה, — והנה נתבלבלת! אח, לעזאזל...

אוצ׳קו היה בין הראשונים שקיבלו את התשלום, ומייד זכה „להתלבש״, חולשה „צרעינת״ היתה להם, לפועלים ליקח ולמכור, לסחור בסחר חליפין. והנה אצל אלה שעדיין לא הגיע תורם לקבל את התשלום רכש לו אוצ׳קו „מערכת שלימה! וראו־נא: הנה הוא „מתגנדר כבר במעיל חיילים עבה, אף־על־פי שחום הצהריים מלהט ומדכא.

ובפינת החצר, ליד הכניסה אל האמכה, עומדים שניים, שני חלוצים. „צפוניים״, מקבוצת מינסק — היהודים היחידים שבמשק. האחד — שקיק טאבאקי לו בידו, רקום, מלא טבק; וזה גם זה עומדים ועוסקים, כביכול, במעשה סיגריות, עצה מטכסים הם: איך לקיים את פקודות סניף „החלוץ״ להתרכז בדז׳אנקוי באם ייסוג הצבא האדום?

השוק הכללי — המיקח־וממכר, גביית החובות מלפני חודשים (ואולי — מלפני שנים!) ומישחק הקלפים נמשכו עד ארוחת הערב. מצב־הרוח היה מרומם. וכשהגישו הטבחיות את המאכלות, שלפני המהפכה לא זכו בהם הפועלים אפילו בימי חג ומועד, נשתכחה הנסיגה מן הלב. תלי־תלים של „ווארניקים״,— ממולאים גבינה שמנה, קערות־קערות עמוקות וקלטניות, מלאות שמנת דשנה, רעננה. ואחרון־אחרון מבושם וערב: ארבעה חזירים מטוגנים בחמאה.

— איכלו חברים! — קראו הטבחות — ואל תזכירונו לרעה. איכלו לשובע! סעודת־פרידה היא לכם.

— אצלנו, במוסקבה הרעבה, שכחוזה כבר אפילו צורתם של המטעמים הללו — אמרה מארינה בתוגה חרישית — איכלו, חבריא..

— זבל עם שמיר־ושית יאכלו — אמר מיכאילו אמירה של „חיבה״, על־פי דרכו, — די והותר ולו הקאצאפים חיטה אוקראינית!

— ראוני — התגנדר אוצ׳קו — שאני מלובש, שוב הפעם בבגדי שק. לא טיפש אני! כ־40 רובל, מבין אתה, קניתי, את מעיל־החיילים והפסדתיו, זאת אומרת, ב־70 רובל ל... הראית כזאת?

— ולבד מזאת — החזיק אחריו פטרו — הרי בצבא האדום ילבישון כדרך שמלבישים החתן־של־מצווה *).

— זהו שאמרת: אינך טיפש, אוצ׳קו.

אחרי פת־הערבית, כשפרשו האנשים לחדרי הבית לאור הפתילים הצפים בשומן של כבשים, עבר הקומיסאר מחדר לחדר, וביקש: „כבו את האור! הננו בחזית!״ ובחושך שנשתרר, ובדממה שבאה בעקביו, הרגיש כל אחד את עצמו בודד ומדוכדך, בלא אותו עידוד־גומלין שאתה מוצאו בחברה גדולה. השגיח בכך הקומיסאר וביקש את הבחורות, שישירו שירי אוקראינה, — והן נענו ברצון ופתחו לכבודו בשיר רוסי דווקא (מפי מארינה אותו למדו): „שירו לנו מבעבעי הפסנתר, שירו!״ והיתה שירתם נאה כתמיד, אך כאילו „מוזמנה״. איזו קרירות מתאפקת עלתה ממנה. כך שרו בילדותן שירי דת בכנסיות הכפר. אך כשעברו אחר כך לשיר את „זאפוביטס״ (צוואה) של טאראס שבצ׳נקו — אמרה מארינה לקומיסאר:

— הפלא שבאשה האוקראינית — מי יבינהו! כל כך לא דומה היא לכפרית התמימה והנשית של רוסיה הגדולה! בקולה הגס, בקללותיה, בהרמת־יזה יכולה היא להשתוות לגבר, אך הנה תפתח פיה לזמר, ומייד איש אחר: נשמתה השנייה מופעת לפתע, נשמתה הפיוטית, הנשית.

הוי על ההר
שם איכרים קוצרים,
ובשיפולי ההר
קוזאקים דוהרים.

שיר זה, המצויר קולות־של־גברים, הושר תחילה בקצב של גדוד צועד, אך לאט־לאט הוחלשו קולות הגברים, עד שלבסוף לא נשתיירו במקהלה אלא קולותיהן הרמים של הצעירות בלבד. אחד אחד התגנב צלליות הגברים לאורך החדר הארוך, יצאו בדלת האחורית ונעלמו בגן עצי הפרי שמאחורי הבית.

ליל קרימאי מובהק עמד בחוץ, והשמים בריבוי כוכביהם דומים היו לאלונטית אוקראינית, הרקומה ריקמה צפופה. הכתפים. ממש חשו בכובד האוויר הרווי תאווה, ועם כל העייפות הרבה לא יכול איש להירדם. בלילות כאלה נשמעו תמיד מן הגן קולות של צחוק מגרה, קריאת כאב מליטוף מרסק־עצמות, או בת־קול של נשיקה ממושכה, קולנית — עכשיו אחרים היו הקולות שמתחת לעצים: גניחות, קללות, איומים כלפי הטבחות.

— איה, אנשים טובים! — נשמע קול מתחת לעץ אפרסקים — מעי התהפכו!

באמו הבתולה של האלוהים ובצאצאיו היהודונים!... אכן, זהו מה שקורין מהפכת אוקטובר! — ענה לו קול מתחת לעץ תפוחי „דיושס״.

— הרי לך שלטון הסובייטים! — המשיך הקול הראשון — אפילו מאכל נוצרי פשוט אין הטבחות יכולות לבשל. ולוואי ויעקצון יתושים בבית הסתרים שלהן.

— אכן, ברור ומבורר עכשיו, כי טיפש אתה — נשמע קול מתחת לעץ אגוזים רחב־ענפים — הלא המדריך הוא, יימק כבדו וכליות אמו־הורתו, שמושך לצד בעל האחוזה! הלא הוא־הוא שנתן אבקה במאכל, כדי שלא נוכל לנסוע לגיוס ונשאר כאן לעבוד אצלו, יתמקמקו מעיו ומעי אמו־הורתו!

— ברור ומבורר! — הסכים קול מעובה מעומק הגן — הר׳ עת קציר היא.

— ובאמת, היה מעשה באחוזתו של הגרמני קייזר. אבקה כזו שמו לו, למנהל האחוזה, בתוך מזונותיו, ששלושה ימים ושלושה לילות לא יצא מבית המחראה. חה־חה־חה־חה, — שלושה ימים ו.. חה־חה־חה, — שלושה לילות!

— אוצ׳קו! מה הצהלה הזאת שנצטהלת כסוס מיוזן!

— לא לך נתכוונתי, פטרו! מעשה שהיה נזכרתי. „קשקשן״ זקן היה אצלנו בכפר. עשרים וחמש שנה חופף תיפופים היה בצבא הצאר ניקולאי הראשון, וכל ימיו שיכור כלוט היה, וסיפורי־בדים נשרו מפיו, כניצים מפרוותו של איכר אמיד. „פעם אחת״ — סיפר אותו זקן — „הגענו למיבצר.. קדחת תדע את שמו.. שכחתי.. הקיצור: התחלנו, משמע, בשימת מצור. ביום הראשון צרנו שלושים יום ושלושים לילה, ביום השני שלושים יום ושלושים לילה, וביום השלישי שלושים יום ועשרים ותשעה לילות.. וכעלות השחר של היום הרביעי התקפנו את עמדות האוייב התקפת פא״פ, פנים־אל־פנים, זאת אומרת, והמיבצר נפל.. נפל בנופלים, וחסל!״

— הי, חברים־דברנים! — קרא וואנקה־ממזר ממדרגות הבית — עורו־נא, קומו־נא, חמה ובשלמה המיטנגה!

— חבר בולוטין! — ניגש אל הקומיסאר שומר החצר, הזקן קוריי, — איזה־כזה דוד מחכה לך שם, לפני הבית.

נזהר קוריי מלפרש, חלילה, בשם „קומיסאר״, לפי... לפי שיש בה „משמעות אנטי־נוצרית, הרחמן יצילנו!״ וכנגד זה הגה ברצון את הכינוי „חבר״ לפי שיש בו צד דמיוני לתואר „אח״, שמשמעותו נוצרית מאוד.

— בואי אתי, מארינושקה! — קרא הקומיסאר — זהו, כנראה, אביו של וואנקה־ממזר. עלינו להגן על הפרולטארי הצעיר מפני אביו „המתווך״. הנער ביקשני.

בטבורה של החצר עמד איכר בעל־זקן ובעל־כרס, ובשוט שבידו התגונן מפני הכלבים.

— ערב טוב, חבר! — פנה אליו הקומיסאר — אתה הוא שקראתני?

— אומנם־כן, חבר קומיסאר, אני הוא, — האיכר הסיר את כובע החורף — שמועה שמעתי, כי משכורת קיבלו היום הבריות, והנה גם לי, משמע, חפץ לקבל את הכסף..

— וכי עובד אתה אצלנו? — היתמם הקומיסאר.

— לא, חבר קומיסאר, בני עובד אצלך, בחג הפסחא הבאתיו אליך. אני איש מיכאיילובקה אנוכי.

— בנך? — התפלא הקומיסאר — הבן? איני זוכר..

— וואנקה שמו.. „וואנקה־ממזר״, זאת אומרת.

— אה, כך?! מדוע לא אמרת מייד?! ואני חושב כל הזמן: ואיזה־כזה וואנקה נחוץ לו?.. ובכן, חבר, מה רצונך, בעצם?

— הנה כי כן, חבר קומיסאר, רוצה הייתי לקבל, זאת אומרת, את משכורתו של וואנקה שלי.

— ומדוע זה? הרי וואנקה עבד אצלנו, ולא אתה.

— אמת ונכון, חבר קומיסאר. אך אני הוא אביו־מולידו, זאת אומרת..

— זאת אומרת, „מתווך״ אתה? ואם כן, יש לשער שגם קונטררבולוציונר? ובוודאי גם אגיטאטור?! א־בו, הבה לי את שם־משפחתך! מן הראוי יהיה להודיע ל„רבקום״.

— אה, לא, לא, חבר קומיסאר! אם לכסף מתכוון אתה, הרי יכול אני לחכות. אני רק כך, זאת אומרת... סתם כך.. כאילו במקרה... כמו שאומרים, אגב אורחא... ואני, משמע, מוכן גם לחכות... — ובגמגמו, לחץ את כובעו אל החזה, קד קידות והשתחווה השתחוויות ופסע אחורנית, עד שנעלם באפלה.

מארינה צבטה את זרועו של הקומיסאר ולחשה לו:

— אי, קומדיאנט אתה, ואניה! ואני לא ידעתי כלל..

מאחורי פינת־הבית יצא וואנקה, ניגש אל הקומיסאר ועמד לפניו ככלבלב המצפה לליטוף.

— הנהו, בן הכלבה! — תפש הקומיסאר את שערות־הפשתן של הנער וטילטל ראשו אנה ואנה — את, מנוול גדול עתיד לצאת ממך, וואנקה! וסופך שיתלוך בפרהסיא, באמצע השוק! — הקומיסאר נהנה מהלצתו — ועכשיו, וואניוק, שכב לישון! מחר תוביל את הצאן לצ׳ונגאר. ואתה, קוריי, בשבע עיניים שמור הלילה. משתכיר ניע כל־שהו, סברהו וחשדהו, דהיינו, רוץ מייד והעירני.

— כדבריך, חבר בולוטין! — הבטיח קוריי ונכנס הביתה.

ניגש לערימת החציר ששימשה לו למצע, ומתוך שק שלמראשותיו הוציא פקרס־נשים קצר, חסר־שרוולים, וספר „הברית החדשה״, בלוי ומרופט. יצא לחצר: שקט בכל הבניינים; לא ניד בהם ולא ניע, שאפשר „לכבדם וחשדם״. אז ניגש לאבוס סדוק, שעמד ליד האורווה, נתן את הפקרס בתוכו, הצטלב ושכב לישון.

ואותה שעה, בתוך הקמה הגבוהה, בשביל המוביל לדז׳אנקוי, צעדו שני חלוצים מתורמלים:

עליהם להגיע, ויהי־מה, לביתו של פקיד מחסן העצים, שבפרבר העיר, שם נועדה הפגישה — לפני עלות השחר.

(פרק מספר „חלוצים בקרים״)

---

*) חתן שמשיגין לו אצל שכנים וידידים בגדי כלולות ליום חתונתו.